

EGO

MAANDBLAD VAN DE
HUMANISTISCHE
GEESTELIJKE
VERZORGING VOOR
MILITAIREN
MAART 1978

POLITIEK EN SPORT

**MAANDBLAD VAN DE
HUMANISTISCHE GEESTELIJKE
VERZORGING VOOR MILITAIREN.**

**nr. 3 – maart 1978
17e jaargang**

Abonnementsprijs f 6,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Joos Sinke (voorzitter),
Frank Spoelstra (sekr./eindred.),
Rob Buitenweg, Wim Heij,
Hans Schonk, Arjen Struijk.

Adres red. en admin.:

Bureau hoofdraadsman
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen. Tel. 03438-2878

Vaste medewerkers:

Seine van de Belt, Karel Bloema, Bert
van de Kamp, Jan Kooijman, Willy
Lohmann, Leo van Opzeeland, Rien
Robijns, Bert Vuijsje, Frans Wermer,
Hans van Wissen, Dick Zaai.

Vormgeving/Realisatie:

Peter van Sloten/Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Delft

Inhoud

Het rijke onvermogen	2
Ik zal een boom zijn	3
Achtergronden van terrorisme	4/5
„La menace” en „Elisa, vida mia”	6/7
Resultaten van EGO-vragenlijst	8/9
Humanisme in Nederland in 1978	10/11
John Heartfield	12/13
Politiek en sport	14/15
Sociale verdediging	16
Tegen de neutronenbom	17
Einde van de rockjazz?	18
Boeken en brochures	19

het subalterne ego

Beeldverhaal van een fotograaf

Het rijke onvermogen

Amper 30 jaren zijn verstreken sedert geallieerde bombardementen en oprukkende legers het Duitsland van Hitler veranderden in de grootste puinhoop aller tijden. De doden zijn begraven. Het Wirtschaftswunder heeft zich voltrokken. De duitse industrie is weer toonaangevend. Steden zijn herbouwd en tekenen tegen de hemel amerikaans ogende profielen af. Bij honderdduizenden zijn vluchtelingen uit het oosten opgenomen. Zij hebben hun plaats gevonden. En zo niet, dan zijn er ook voor hen, redelijke sociale voorzieningen. Het gaat goed met de Bondsrepubliek. Hoewel...

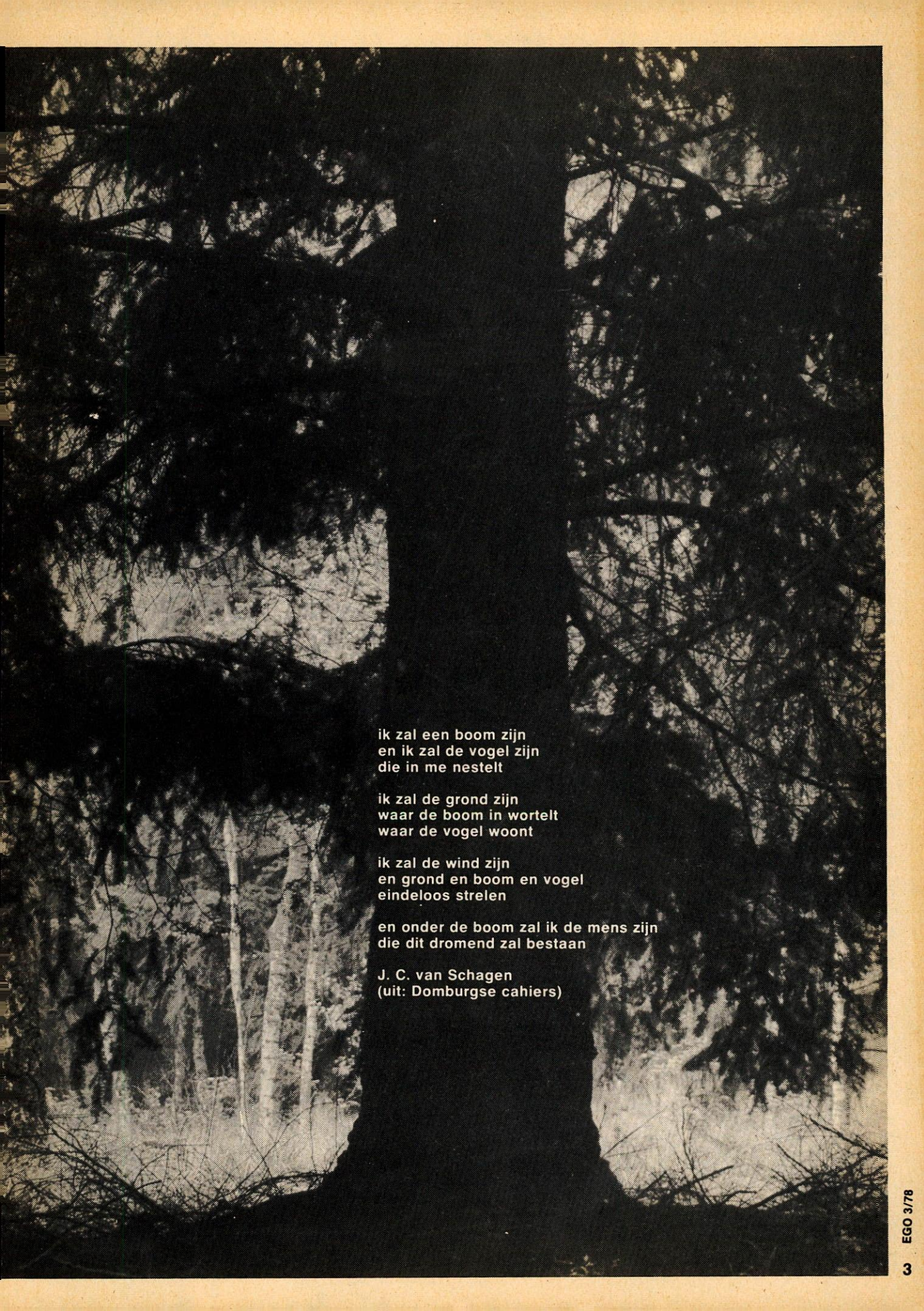
Er is ook wrevel, onbehagen en kritiek. Kritiek die in Duitsland te lezen valt in op muren gekalkte teksten en in vlugschriften; kritiek die zichtbaar wordt in demonstraties, in zich verhardende confrontaties met de staat. Kritiek die bij enkelingen haat werd die meedogenloos toeslaat.

De amsterdamse fotograaf Oscar van Alphen ging in 1976 naar de Bondsrepubliek en legde vast wat hij zag: het rijke onvermogen. Hij deed dat in duizenden foto's die in deze welvaartsstaat een portret tekenden van openlijke of ogenschijnlijk verborgen vormen van repressie, van verharding tot voorbij het punt waarop een dialoog mogelijk lijkt.

„Het rijke onvermogen” is ook de titel die hij de tentoonstelling meegaf die gemaakt is uit deze foto's. Een tentoonstelling die we graag aanbevelen in de aandacht van wie dit leest.

Op reis door ons land was de expositie eerder al te zien in Gouda, Amsterdam en Hilversum. In de komende maanden kan men terecht in Utrecht (tot 4 april), vervolgens in Schiedam (tot 8 mei), in Den Bosch (tot 11 juni), in Breda (tot 17 juli), in Emmen (tot 21 augustus), in Eindhoven (tot 23 oktober) en in Enschede (tot 27 november).

ik zal een boom zijn
en ik zal de vogel zijn
die in me nestelt

ik zal de grond zijn
waar de boom in wortelt
waar de vogel woont

ik zal de wind zijn
en grond en boom en vogel
eindeloos strelen

en onder de boom zal ik de mens zijn
die dit dromend zal bestaan

J. C. van Schagen
(uit: Domburgse cahiers)

Achtergronden van terrorisme

Vorige maand waren traditiegetrouw 500 topmanagers uit de gehele wereld in het Zwitserse Davos bijeen om over oplossingen voor de werkloosheid te praten. Het kongres eindigde, zoals verwacht: ze kwamen er niet uit, omdat ze aanzetten tot een vernieuwing van de maatschappij – nodig om in ieder geval enigszins uit de impasse te komen – niet oppakten.

Socioloog op topmanagerskongres

Tussen al deze discussies en debatten door (ex-premier Den Uyl ging bijvoorbeeld in de clinch met Franz Joseph Strauss) was ook het terrorisme een gesprekstema. Logisch uiteraard in een plaats, waar de zich zo bedreigd voelende managers-top van onze aardbol bijeenzat. Het saillante was evenwel, dat de organisatoren niet een goedkoop suksesje hadden gezocht door Strauss op de hem eigen wijze te laten fulmineren tegen dit verschijnsel, maar dat men de Zwitserse socioloog prof. Gerhard Schmidtchen had uitgenodigd om de achtergronden van met name de Rote Armee Fraktion te laten verklaren. En die hield een zeer genuanceerd verhaal. Niet naar de zin van vele (met name Duitse) managers overigens. Want ook Schmidtchen hield hen voor, dat slechts verandering van de huidige maatschappij de basis zou vormen voor de oplossing van het terrorisme. Daarop werd uitermate narrig gereageerd. „Heeft u geen andere oplossing,” vroeg een beierse ondernemer getergd. Maar de Zwitserse professor zei beminlijk: „nee.”

Maatschappijverandering

„Het terrorisme,” aldus hield Schmidtchen zijn gehoor voor, „verontrust ons zo, omdat het de vanzelfsprekendheid van onze maatschappij aan de orde stelt. Welnu, daar moeten de aanknopingspunten worden gevonden om preventief te werken. Men voelt zich met het systeem niet verbonden, daarom moeten we het systeem analyseren en veranderen. Daar gaat het om. De communicatie is ons ontvallen. En dat geldt niet voor een paar mensen. Dat heeft zich in miljoenen huizen ingezet.”

Schmidtchen hield op het Managementsymposium een geheel gevulde zaal toch muisstil aan de lippen. De achtergronden van het terrorisme. We

vonden zijn analyse belangwekkend genoeg om op deze plaats enkele gedeeltes te publiceren.

Uit Schmidtchen's rede

„Onze maatschappij spreekt met afstand over terroristen. De doden bepalen het gevoel en het woordgebruik. Hoe meer waarden worden bedreigd, hoe eensgezinder en duidelijker de afschuw tot uitdrukking wordt gebracht. Het etiket onmenselijkheid ligt binnen handbereik. Dit om de maatschappij te mobiliseren. Maar als je het probleem wil analyseren is dat begrip hinderlijk. Wanneer we

terroristen onmenselijke noemen, dan brengen we ze buiten onze horizon, terwijl ze er zijn. Men moet ze bezien, zoals ze zijn: deelnemers aan onze cultuur. Ze zijn geen onmenselijke, ze zijn geheel menselijke. De menselijke cultuur kan immers ten goede en ten kwade ontwikkeld worden. Dat demonstreren zij.”

„Een maatschappelijke organisatie heeft niet alleen technische kennis nodig. Ook gemeenschapsleven en dat hebben we niet meer. Daar moeten we nieuwe vormen voor bedenken. Onze maatschappij houdt maar gedeeltelijk rekening met mensen. Er zijn uitgekende systemen om sociale wensen naar voren te brengen, maar de gemeenschapszin ontbreekt pijnlijk. Daarom produceert onze rationele, hooggeïndustrialiseerde samenleving op dit moment in toenemende mate chaos.”

Afneming religie en moraal

„Toenemende chaos komt ten eerste door de afneming van de religieuze invloed. Ten tweede door de

teruglopende maatschappelijke moraal. Veel mensen zijn bereid om door agressieve methoden zichzelf voordelen boven anderen te verschaffen. Het lijkt wel of de maatschappij uiteen valt in een perfect georganiseerd deel, dat de produktiemiddelen, de kennis en de machtsmiddelen bezit en een ongeorganiseerd chaotisch deel, dat eronder moet worden gehouden. En dan ten derde, de desorganisatie van de mensen zelf. Als mensen mee willen doen, moeten ze gezondheid en zelfvertrouwen en goede kontakten bezitten. Maar psychiaters wijzen erop dat ongeveer een-derde van de bevolking en vijftig percent van de jongeren op de universiteiten depressieve afwijkingen hebben. Uitgesproken hoog is het percentage alcoholisten en drugverslaafden onder de jongeren. Die hele konsumptiemaatschappij. Het eigen lichaam telt niet meer mee." Vervolgens stelde hij zich de vraag: „Hoe is het mogelijk dat verstandige mensen er toe komen te doden?" Schmidtchen: „De politieke terrorist is geen zware crimineel, van wie onderzoeken hebben aangetoond, dat hij door een bijzonder klein voorval een mens zal doden. Maar door de bijzonder negatieve schildering van de

tegenstanders, van de kapitalistische maatschappij en wat daaruit voortkomt, treedt een steeds groter wordende ongevoeligheid ten opzichte van het potentiële slachtoffer op. Het mededogen wordt losgekoppeld. Dat gaat zo sterk werken, dat men ook oude bekenden kan doodschieten, die volgens de terrorist in de verkeerde hoek terecht zijn gekomen. Dat heeft rituele vormen aangenomen. Daardoor denkt men legitiem te handelen. En worden de daders gevrijwaard van mededogen met het lijden van hun offer. Maar bedenk wel, terroristen zijn altijd heel ethisch-sociaal begonnen hun ideeën te proberen te verwirkelijken. Toen ze ontdekten dat het langs de geweldloze weg niet ging werden de methoden harder."

Doodstraf is geen middel

Uit de zaal kwam een reactie: „Moeten we voor deze speciale gelegenheid, zoals we ook na de eerste en tweede wereldoorlog deden, de doodstraf weer invoeren?"

Schmidtchen: „Het is vreemd, dat zoveel mensen weer roepen om de doodstraf voor terroristen. Ik geloof daar niet in. Doodstraf is geen middel om controle te krijgen op de verhoudingen in de maatschappij. Dan krijgen we nog meer chaos dan we al hadden.

Aan de samenleving moet je iets doen. Terroristen blijven bestaan, zolang een maatschappij niet ziet in welk intellectueel niemandsland een deel van de jonge generatie en een deel van de intellectuelen opgroeit. Dat is de grote en moeilijke uitdaging voor de politici. Niet een verscherping van de wet, waar altijd weer om wordt gevraagd, als er iets gebeurt. Dat is de fout op het moment. Tijdens de depressie stijgen angst en konservatisme."

Rien Robijns

VVDM: de tucht op de tocht

"La menace" en "Elisa, vida mia":

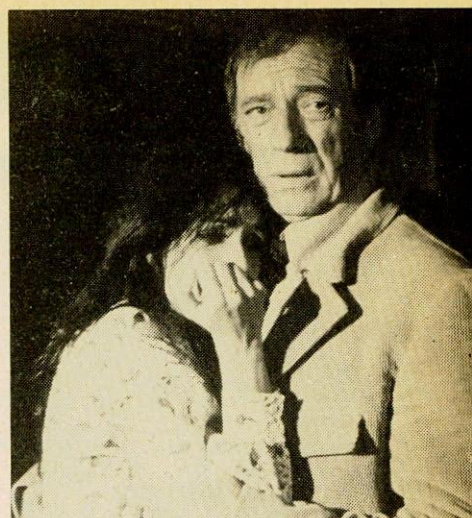
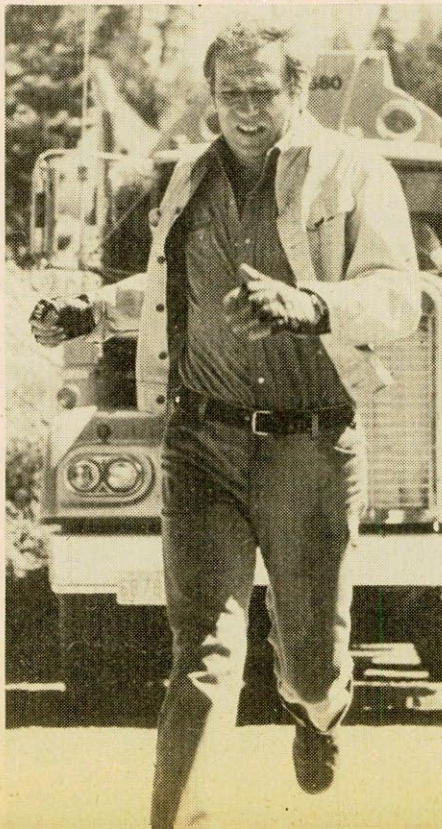
twee uitersten

Een aantal min of meer belangwekkende films ging de afgelopen maand in première. Festivals (zoals het Rotterdamse van Huub Bals bijvoorbeeld) bewijzen dat de belangstelling voor de film na de klap van de televisie, alweer geheel teruggekeerd is. Oude rotten gaan voort alsof er niets gebeurd is, nieuwelingen dienen zich aan en komen met experimenten en ideeën. Maar de macht houdt de kassa: komen de mensen niet kijken, dan kun je het wel vergeten en maar beter een vaste betrekking bij het girokantoor zoeken.

Zo'n oude rot die doorgaat alsof er-nooit iets gebeurd is, is Alain Corneau. Zijn hoofdrolspeler in de film waarmee hij vorige maand tevoorschijn kwam, kent hij al van 25 jaar geleden: Yves Montand. Zelfs de sfeer van beide films is verwant: in 1953 maakt Corneau de legendarische film „Le salaire de la peur”, waarin Montand een lading levensgevaarlijke, explosieve nitro-glycerine moet vervoeren in een grote vrachtwagen, en ook in „La menace” kruipt Montand weer achter het stuur van zo'n wegsteele. Vooropgesteld dient te worden, dat de zinderende spanning uit „Le salaire de la peur” ontbreekt in „La menace”: de helden raken vermoeid, dat is duidelijk. Het verhaal komt wat traag op gang. Yves Montand speelt de rol van ene Henri Savin, die in dienst is bij Dominique Montlaur (gespeeld door Marie Dubois), een beeldschone eigenares van een winstgevend transportbedrijf. Hij heeft ene affaire met haar, maar al spoedig blijkt dat hij bezig is haar in te ruilen voor een jongere, donkerharige vrouw, Juliet Manet, gespeeld door Carole Laure. Dominique, de rijke zakenvrouw, reageert nogal dramatisch op het feit dat Henri haar dreigt te ontvallen: eerst speelt zij een zelfmoord, om te zien hoe hij schrikt. Als hij daar niet intrapt regelt ze een afspraak met haar jongere rivale, en biedt het meisje een grote som geld om maar te verdwijnen. Er volgt een ordinaire vechtpartij als het meisje op deze voorstellen niet ingaat. Ze weet aan de handen van Dominique te ontkomen, waarna de laatste zich echt van het leven berooft door van een hoge muur te springen. Aanvankelijk wordt de jonge minnares van Savin verdacht van moord. Savin weet tot haar door te dringen tijdens haar gevangenschap en bezweert haar te

ontkennen dat zij Dominique heeft gezien. Op heel ingenieuze wijze weet hij dan de politie langzaam maar zeker, vooral als is gebleken dat hij de erfgenaam van Dominique's kapitaal is, te suggereren dat hij de moord heeft gepleegd. Dat het om een zelfmoord ging is, gezien de omstandigheden, zo ongeloofwaardig dat het stel er maar niet eens aan begint om de politie die mogelijkheid onder ogen te brengen.

Als zijn geliefde is vrijgelaten en hij zichzelf achtervolgd weet door de politie, vlucht Savin naar Canada, waar hij vroeger al eens heeft gewoond en met vrachtwagens gereden. Maanden verstrijken, zijn vriendin krijgt hun baby, en hij wordt langzamerhand wanhopig van heimwee. Dan verzint hij een plan om zichzelf te laten verdwijnen uit Canada. Hij ensceneert een overval op zijn eigen vrachtwagen, zoals er de laatste tijd al meerdere op kollega-vrachtrijders zijn gepleegd, waarbij de chauffeur steeds jammerlijk omkwam. Ongelukkig voor hem, blijken door een misverstand de bestuurders van de trucks dit zaakje zelf te willen opknappen, en zij menen in Savin de man te herkennen die alle moorden op

Carole Laure en Yves Montand als Julie en Henri, wanhopig na de zelfmoord van Dominique.

hun collega's op zijn geweten heeft. Nu wordt hij dus, zowel in Frankrijk als in Canada, vervolgd voor misdaden die hij in feite helemaal niet heeft gepleegd. De scene die dan volgt draagt de hele film: een cordon van vrachtauto's sluit de kleine witte Volkswagen, waarin Savin rijdt, in, en uiteindelijk wordt hij letterlijk als een kever tussen twee enorme trucks platgedrukt. En dat, terwijl hij juist kort tevoren zijn Julie had gebeld, om hem naar Canada te volgen en daar een nieuw leven op te bouwen. „La menace” is een avontuurlijke film geworden, waarin alleen de romantische gedeeltes wat onwaarschijnlijk aandoen. Maar Montand is grandioos, en er zitten prachtige spektakulaire scenes in.

Uit heel ander hout gesneden is de film „Elisa, vida mia” die na „Cria Cuervos”, beide van Carlos Saura, de mensen in drommen naar de filmhuizen trekt. Carlos Saura is een regisseur die eindelijk, op zijn zes en veertigste, de erkenning begint te krijgen, in grote kring althans, die hij al jaren verdient. Maar in Spanje, waar hij woont en werkt, werd het tot voor zeer kort mensen met een eigen mening onmogelijk gemaakt zich op hun eigen wijze te uiten. Luis Bunuel, een van de grote leermeesters van Saura, heeft op dat gebied het nodige ondervonden, en ook Saura zelf. Zijn „Cria cuervos”, die in ons land bijzonder goed is ontvangen, is in Spanje zes maanden verboden geweest. Een zevenjarig meisje probeert in die film haar tante te vergiften, denkt over zelfmoord en betrapt haar vader bij een avontuur met een huisvriendin. Ook met de spaanse burgeroorlog, maar dan gezien vanuit zijn eigen, niet-fascistische opvatting, heeft Saura het in zijn geboorteland heel moeilijk gehad: „La

Yves Montand in een hachelijke situatie in „La menace” (De bedreiging).

prima Angelica", die toch in Cannes was bekroond met de prijs van de jury, veroorzaakte hevige rellen in de bioscopen waar hij gedraaid werd. Saura heeft in een periode van 20 jaar 11 films gemaakt, en geldt momenteel als de bekendste regisseur van Spanje. In 6 van zijn werkstukken speelt zijn eigen vrouw, Geraldine Chaplin, de hoofdrol. Zij is een bijzonder begaafde, introverte actrice. Het moet voor Saura heerlijk zijn om te leven én te werken met iemand, die zijn werk zo goed aanvoelt en uitbeeldt.

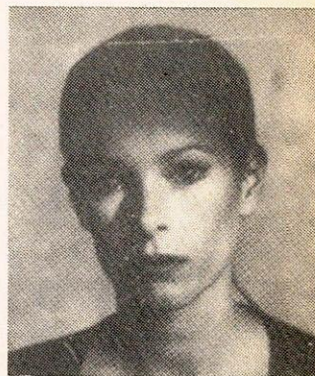
„Elisa, vida mia", de laatste film die hier is uitgekomen, behandelt de relatie van een vader (Fernando Rey, ook regelmatig geregisseerd door Luis Bunuel) en zijn dochter Elisa (Geraldine Chaplin). Elisa is van haar man weggelopen, omdat ze heeft ontdekt dat hij haar bedroog met haar beste vriendin. Flashbacks uit de jeugd van de dochter, waarin zijzelf tegelijk de moeder is (een patroon dat in „Cria Cuervos" diezelfde beklemmende, irreële sfeer wekt), verklaren veel van haar huidig gedrag. Bijvoorbeeld de relatie met de vader, die auteur is en bij wie zij zich veilig teruggetrokken voelt, meer dan ze zich ooit bij haar moeder had kunnen voelen. Het feit dat de vader zijn gezin vroeger heeft verlaten, heeft aan Elisa's liefde voor hem niets veranderd. Langzaam maar zeker vereenzelvigt zij zich met het bestaan dat hij leidt op de boerderij waar hij zich heeft teruggetrokken, zich in leven houdend door les te geven op een naburige school. Het wordt duidelijk dat zijn dochter, nadat zij hem dood heeft aangetroffen (in precies dezelfde houding en kleren als al eerder in de film haar

moeder hem in gedachten had aangetroffen, toen ze had gezegd: ik zag hem liever dood, dan weggelopen; dit soort herhalingen is typerend voor Saura's manier van filmen), de plaats van haar vader allengs zal gaan innemen. Fernando Rey is voor zijn rol in deze film onderscheiden, en als het aan mij lag zou Geraldine Chaplin langzamerhand ook best eens een prijs mogen hebben.

„La menace" en „Elisa, vida mia" zijn zo verschillend als twee films

maar zijn kunnen: de één hard, reëel, commercieel, de ander poëtisch, dromerig, en zeker niet commercieel. Toch hebben ze beide kwaliteiten op hun eigen gebied, en zijn er regisseurs aan het werk geweest, die hun sporen hebben verdiend.

Leo van Opzeeland

Geraldine Chaplin.

FILMNIEUWS

Thijs Ockersen, jarenlang filmrecensent van Het Parool, heeft dit beroep vaarwel gezegd en zijn oude stiel, waarvoor hij ook is opgeleid, weer opgevat. Nadat hij al eerder wat korte films had gemaakt, heeft hij met zijn film, in opdracht van de Nierstichting, over het leven met een kunstnier, alle lof geoogst die een filmer maar nodig heeft om op de ingeslagen weg voort te gaan. Alle sukses wens ik hem toe, maar zijn recensies zal ik in de toekomst node missen. Waarmee ik natuurlijk niets wil zeggen ten nadele van zijn opvolger, Maarten van Rooyen. Ook Ab van Ieperen, nog meer een zwaargewicht op het gebied van de filmkritiek vooral door het enorme aantal interviews dat hij zelfs van de lastigste grootheden loskreeg, is weer achter de camera gaan staan. Hij blijft nog wel voor Vrij Nederland werken, maar zijn kritieken voor NRC/Handelsblad worden voortaan door iemand anders gemaakt. Ook Ab wens ik alle sukses, dat een cineast in ons kleine land maar behalen kan.

Dan nog wat onderscheidingen: de redactie van het toonaangevende filmtijdschrift „Films and filming" stelt jaarlijks op eigen gezag een lijst samen van bekroningen voor films op verschillend gebied. Zo krijgt Diane Keaton, die we vorige maand nog alle lof toezwaaide voor haar aandeel in „Annie Hall", een tien voor haar rol in die film. Woody Allen kreeg zelfs een tien voor het beste originele filmverhaal en de beste filmkomedie.

Richard Burton werd de beste mannelijke hoofdrol toegeschreven voor zijn spel in „Equus", die we binnenkort in Nederland te zien krijgen. De jonge Peter Firth, die in deze film de tegenspeler van Burton is, kreeg de onderscheiding „meest belovende nieuwkomer". De mooiste kostuums waren, volgens „Films and filming", te zien in „Casanova" van Fellini, waar ik het helemaal mee eens kan zijn. Geen onderscheiding werd er uitgereikt voor een beste musical, beste western of beste horrorfilm. Dat laatste is teleurstellend, want op horrorgebied wordt er toch heel wat op de markt gegoooid de laatste tijd. George Lucas' film „Star wars" kreeg twee positieve onderscheidingen: voor de beste

oorlogsfilm en de beste speciale effecten, maar werd tegelijk ook de meest overschatte film van het jaar 1977 genoemd, waar ik ook helemaal achter kan staan.

De beste film werd „Cadaveri Eccelenti", die hier maar kort heeft gedraaid.

L.v.O

motivatie:
vaderlanderigheid

Resultaten van EGO-vragenlijst

Bij het decembernummer '77 ontvingen de meeste EGO-lezers een invulformulier, met het verzoek om een aantal vragen te beantwoorden over EGO. De vorige maand zeiden we al iets over de reacties en kondigden aan in dit nummer uitvoeriger op de resultaten terug te zullen komen. Dat gebeurt hier op twee manieren.

Ten eerste geven we een compleet kwantitatief overzicht van alle binnengekomen antwoorden, dus hoeveel mensen wat hebben geantwoord op welke vraag. Vervolgens plaatsen we enige kanttekeningen, in het bijzonder uitgaande van de antwoorden op de twee slotvragen (naar gewenste onderwerpen) en de op- en aanmerkingen die velen maakten.

Op het moment dat dit geschreven wordt (16 februari), hebben we 277 formulieren terugontvangen en verwerkt. EGO heeft een oplage van ruim 8000, doch lang niet iedereen konden we (om organisatorische redenen) een formulier toezenden.

Wellicht ten overvloede wordt nog eens opgemerkt, dat het niet de bedoeling was een wetenschappelijk verantwoorde enquête in te stellen. Genoemde aantallen zijn dus geen steekproefresultaten en zeker geen representatieve doorsnee van de meningen van alle EGO-lezers. Wel bevatten ze – voor het redactiebeleid waardevolle – aanwijzingen over hoe minstens enkele honderden lezers zouden willen dat EGO er uit zag. En daar ging het ons om.

Inzenders, namens de redactie, dan ook hartelijk dank!

Registratie van de antwoorden

(Let wel: Hoewel 277 formulieren werden geturfd, haalt de som der antwoorden op elke vraag nooit dit maximum, omdat lang niet iedereen alle vragen beantwoordde. Ook ontstaan daardoor soms schijnbare inkonsekventies tussen enkele antwoordtotalen van verschillende vragen.)

Leest u EGO?	vaak: 115	soms: 101	nooit: 14
Hoe vindt u het in het algemeen?	goed: 188	matig: 63	slecht: 7
Hoe vaak per jaar zou EGO moeten verschijnen?	12x: 200	10x: 16	6x: 22 4x: 14
Wat vindt u van de	goed	matig	slecht
– artikelen?	192	66	6
– illustraties?	178	78	8
– terzijde's?	140	90	18
– gedichten af en toe?	111	110	24
Wat vindt u van de (regelmatige) artikelen over			
– sport?	110	89	28
– films?	193	52	7
– beeldende kunst?	88	104	35
– politiek?	141	77	29
– legerzaken?	159	69	26
– humanisme?	179	59	8
– popmuziek?	107	98	23
– jazz?	84	92	36
– boeken en brochures?	129	86	19

Zoudt u graag (meer) over bepaalde onderwerpen willen lezen? Zo ja- welke?

Hier vulden 152 mensen één of meer onderwerpen in.

Welke onderwerpen mist u in EGO?

Bij deze vraag vulden 94 mensen iets in.

Andere op- of aanmerkingen:

Hierop gaven 91 mensen een (soms heel uitvoerig) antwoord, waarvan 75 positief en 16 negatief.

De antwoorden op onze (vrijblijvende) vraag naar functie en onderdeel, konden we niet altijd even duidelijk plaatsen. De aantallen luiden hoogstwaarschijnlijk: 1 niet-defensieman, 1 burgerambtenaar, 8 (doch mogelijk 16) beroepsmilitairen, 211 (maar mogelijk 203) dienstplichtigen; 56 inzenders vulden deze vraag niet in.

Kanttekeningen

Gemiste zaken

De 152 mensen die opgaven (meer) over bepaalde onderwerpen te willen lezen in EGO, somden met elkaar zo'n 40 verschillende thema's op. Ook de 94 die onderwerpen aangaven welke ze duidelijk misten in EGO, kwamen in totaal tot een 25 thema's, waarvan er slechts enkele die van de vorige vraag overlaptten.

Om hier die ruim 60 verschillende onderwerpen (waarvan er dus wel veel in EGO aan de orde kwamen, maar volgens sommigen nog niet genoeg) op te sommen, hebben we geen ruimte. We noemen er toch

een aantal, die slechts een enkele keer werden ingevuld, maar waarvan we hopen er in de toekomst nog eens aandacht aan te kunnen besteden. Onze selectie in willekeurige volgorde:

drugs, drankmisbruik, televisie-kritieken, een stripverhaal, atheïsme, polemologie, vakbonden, verhouding man-vrouw, toneel en kabaret, recreatie.

Een aantal inzenders schreef ons, dat zij in EGO ook graag hun eigen meningen zouden zien. Dat wil zeggen: eerstens vroegen enkelen of er geen reportages over dagelijkse ervaringen in legerplaatsen gemaakt kunnen worden of interviews met dienstplichtigen; en tweedens vroegen anderen om een pagina voor „lezers die schrijven” of om een rubriek

„ingezonden stukken". Helaas beschikt EGO voor het eerste gewoon niet over de mankracht; voor het tweede staat de redactie graag open. En het doet ons dan ook plezier, dat we van één van de inzenders een ingezonden stuk ontvingen, dat verderop in dit nummer is opgenomen. Wie volgt?

Waar grote vraag naar is

Aan een aantal onderwerpen, waar relatief grote vraag naar bleek te zijn, geven we hier nu wat meer ruimte.

Politiek gaven zo'n 40 van de 152 mensen op als thema om veel meer in EGO over te willen lezen. Velen gaven daarbij ook nadere aanduidingen als: wereldpolitiek, sociale problemen, vakbondswerk, Navo, derde wereld, vermaatschappelijking van de krijgsmacht, ontwikkelingshulp, e.d.

Humanisme scoorde eveneens hoog en een aantal spitste dit als volgt toe: grondbeginselen, praktische maatschappelijke stellingnamen, relatie met politiek/leger/godsdienst, verslagen van gv-konferenties, agenda van activiteiten in humanistische militaire tehuizen, taken van de raadsman, interviews met humanisten (in legerplaatsen), data van humanistische vormingsdagen e.d.

Dat we aan deze verzoeken uiteraard gehoor willen geven, schreven we al vorige maand. We voegden toen de daad bij het woord door meteen plaats in te ruimen voor het artikel „Het Humanistisch Verbond sprak met Kamerleden" van HV-voorzitter Rob Tielman. En ook nu hoeft u deze pagina maar om te slaan!

Sport maakten meer dan 30 invullers heel verschillende opmerkingen over, bijvoorbeeld van „meer voetbal" tot „absoluut geen voetbal meer graag". Opvallend was ook de door velen gestelde vraag om meer aandacht te besteden aan individuele sporten (zeilen, vissen, auto- en motorsport, wintersport werden genoemd) en vaak in het verlengde daarvan aan *hobbyisme/vrijtijdsbesteding* (diepzeeduiken, fotograferen en filmen, motoronderhoud e.d.).

Legerzaken werden zo'n 25 maal genoemd en soms nader aangeduid met: relatie leger-maatschappij hier en in andere landen, sociale kanten van het huidige systeem, straffen tuchtrecht, studiemogelijkheden, rechten en sociale problemen van beroeps- en dienstplichtige militairen, belangenverenigingen, relaties soldaten/kader/legerleiding, militair-industrieel kompleks e.d.

Seksualiteit werd 16 keer genoemd, waarbij enige malen toegespijst naar: huwelijk en gezin, homofilie, travestie, alsook pornografie.

Natuur en milieu bleek tenslotte ook een veelgenoemd thema.

Wat wel en niet kan

Soms werd ook gevraagd om zaken die EGO, als klein maandblad, nauwelijks of geheel niet kan bieden, zoals: een aktueel overzicht van festiviteiten op en om de legerplaatsen, weekbladbesprekingen, een vakature-rubriek (die is elke dag om 18.00 uur op de radio), specialistisch-wetenschappelijke onderwerpen, maar ook kleurendruk, een stevige kaft, veel

cartoons en véél dikkere nummers. Sorry, daarvoor is gewoon geen geld! Wel kunnen we, door dit jaar het aantal nummers terug te brengen van 12 naar 10 en wat te schuiven binnen het totale budget van de Dienst humanistische geestelijke verzorging, nummers van 16 (en soms 20) pagina's in plaats van de tot nu toe gebruikelijke 12 pagina's gaan uitbrengen. Dat betekent dus wat meer ruimte om ook serieus te proberen aan – tenminste een deel van – bovengenoemde wensen tegemoet te komen. En bij het streven daarnaar voelt de redactie zich gesteund door de tientallen positieve opmerkingen van inzenders, die in vele gevallen besloten met: „doorgaan en houden zo!"

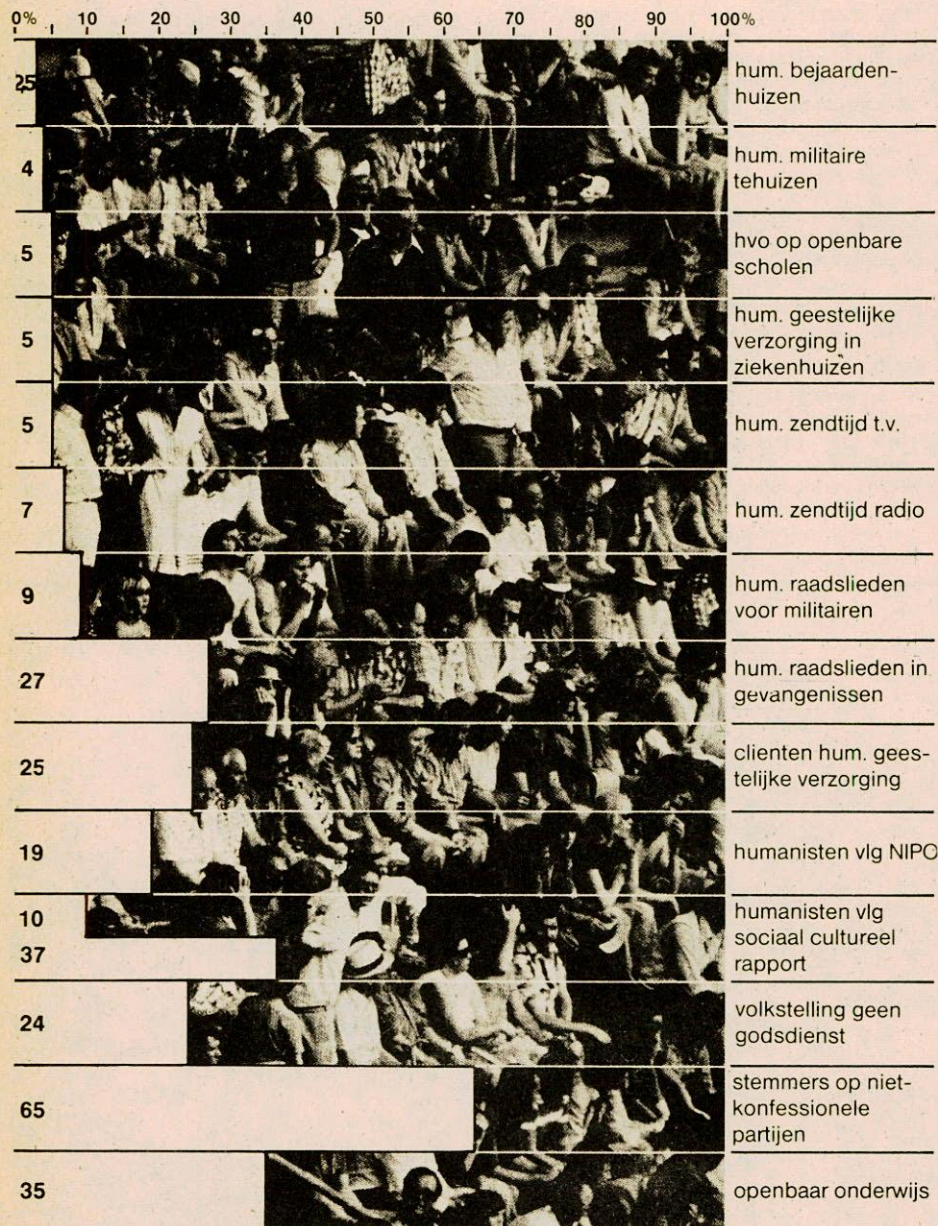
Frank Spoelstra

EGO: welk een staat van dienst

Humanisme in Nederland in 1978

Scheve verhoudingen

Op deze bladzijden wordt met behulp van cijfers aangetoond, dat de kloof is gegroeid tussen de omvang van humanistisch Nederland enerzijds, en de voorzieningen die haar ter beschikking staan anderzijds. Terwijl in ieder geval een vijfde deel (en vermoedelijk meer) zichzelf humanist noemt, blijkt een groot aantal zaken daarop nog niet te zijn afgestemd. Het feit dat humanisten bezwaar maken tegen deze achterstelling, betekent niet dat het Humanistisch Verbond zo graag zuiltje wil spelen – hetgeen tegenstanders wel eens beweren. Maar van tweeën één: ofwel levensovertuiging is op een bepaald gebied van belang en dan dient er een eerlijke keuzemogelijkheid te zijn, ofwel levensovertuiging wordt geen indelingsmaatstaf meer gevonden en dan dienen alle door de overheid betaalde voorziening ook algemeen te zijn.

Als de levensovertuiging een belangrijke rol speelt op een bepaald gebied (bijvoorbeeld de geestelijke verzorging) dan dienen niet verouderde machtsverhoudingen of achterlopende overheidsstatistieken de maatsstaf te zijn, maar de keuzevrijheid van iedere burger.

Nu wordt die keuzemogelijkheid vertroebeld door traditioneel gegroeide verhoudingen. De overheid zou niet langer moeten meewerken aan de financiering van deze onrechtvaardige verhouding, en partijen als de PvdA, de VVD en D'66 zouden elkaar moeten kunnen vinden om landelijk zowel als plaatselijk de konfessionele bevoorrechtiging te vervangen door een stelsel van eerlijke keuzemogelijkheden. Als de levensovertuiging op bepaalde gebieden **niet** meer belangrijk wordt gevonden, dienen uit de algemene middelen ook slechts **algemene** voorzieningen betaald te worden. De vaak voorkomende verdeling katholiek/protestant/algemeen is eigenlijk onjuist. Want ofwel is de levensovertuiging van belang en dan dient de verdeling katholiek/protestant/humanistisch te zijn, ofwel is de levensovertuiging geen indelingsmaatstaf meer en dan dienen alle voorzieningen uit algemene middelen betaald ook algemeen te zijn. Vanzelfsprekend blijft de vrijheid bestaan om uit partikuliere gelden aparte voorzieningen te financieren. Maar een einde dient te komen aan de scheve verhouding dat een steeds groter wordende groep humanisten via de belastingen wordt gedwongen eraan mee te werken dat konfessionele instellingen van overheidsgeld mooi weer spelen zonder dat er een humanistisch alternatief voorhanden is.

Rob Tielman
(alg. voorzitter H.V.)

Om de lezer wat op weg te helpen bij het lezen van deze beeldgrafiek: let vooral op de lengte van de witte staven. Deze geven aan het meestal bescheiden of zelfs beschamend kleine aandeel dat humanisten hebben op allerlei terreinen van de nederlandse samenleving in 1978.

Niet meer dan 2½% binnen het domein van de bejaardentehuizen; slechts 4% op het gebied van de militaire tehuizen, etc. Voor meer houvast: vergelijk deze percentages met bijvoorbeeld de 19% van de bevolking die volgens een NIPO-onderzoek verklaarde de humanistische gedachte te zijn toegedaan (de op 4 na onderste staaf); de 24% van de bevolking die bij de laatste volkstelling te kennen gaf geen godsdienst te belijden (de op 2 na onderste kolom) en de 65% van de kiezers die hun stem uitbrachten op een niet-konfessionele partij.

Cijfers bewijzen achterstelling

Welke gedachten komen bij ons op naar aanleiding van deze cijfers? De eerste lijkt te zijn: „Is dit een reële weergave van de situatie?” En de tweede: „Welke perspectieven zitten hier in, welke taken voor het H.V. vloeien hier uit voort?”

Welnu, een aantal van onze gegevens zijn niet voor discussie vatbaar. Het aantal scholen is precies geteld en negen minuten tv-zendtijd per week is precies negen minuten.

Moelijker wordt het bij gegevens, die niet zo concreet zijn, zoals antwoorden bij enquêtes. Uit verschillende onderzoeken is bekend, dat het percentage 23,6%

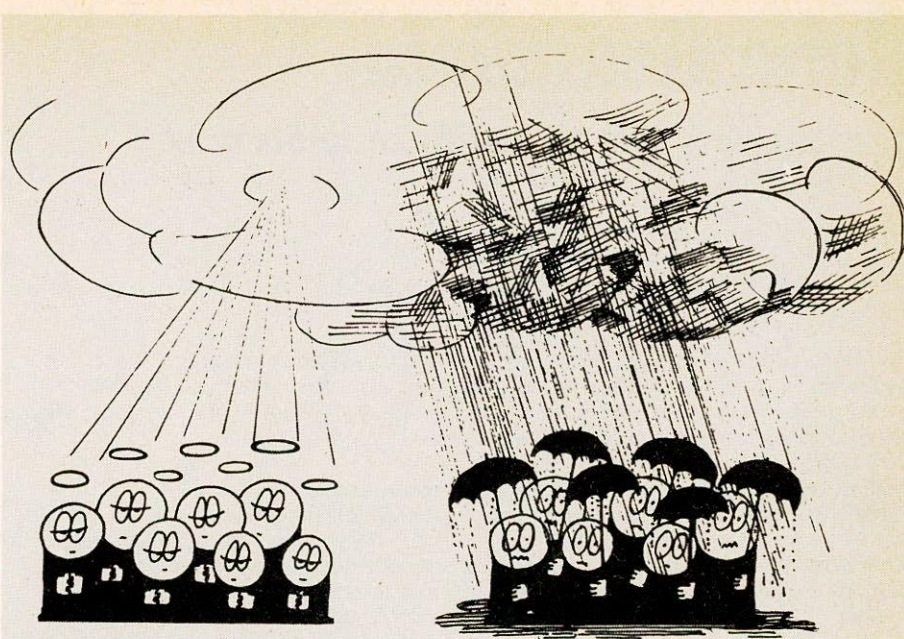
„geen kerkelijke gezindte” geen precies beeld geeft. Enerzijds geven bij de volkstelling nog een aantal mensen N.H. of R.K. op, hoewel zij al vele jaren geen enkel contact meer met die kerk hebben. Anderzijds bevinden zich in deze groep mensen, die zichzelf nog wel degelijk „christen” noemen, waarbij ze menen de kerk daarbij niet nodig te hebben.

Als bij de NIPO-enquête 19% van alle ondervraagden „zichzelf beschouwt als humanist”, weten we nog niet of zij daar allemaal een duidelijk beeld van hebben. Bij een aantal gaan we twijfelen als zij opgeven, dat zij tevens katholiek of hervormd zijn. Wel staat vast, dat het woord humanist een positieve klank heeft voor al deze mensen. Wij menen dan ook te mogen zeggen, dat als het gaat om bezig zijn met levensvragen, 20 tot 30% van ons volk eerder neigt tot het humanisme dan tot het christendom.

De uitkomsten van deze onderzoeken reiken ons duidelijk taken en aanspraken aan voor het werk dat we met en vanuit het H.V. willen verrichten. Het blijkt dat slechts bij het werk in de gevangenissen onze positie getalsmatig in overeenstemming is met het humanistisch volksdeel. Onaanvaardbaar daarentegen is het, dat in tal van ziekenhuizen patiënten verstoken blijven van onze geestelijke hulp doordat er geen plaats is ingeruimd voor geschoolde humanistische begeleiding. En wat te denken van de minimale kansen die de schooljeugd krijgt om kennis te nemen van het humanisme; wat te denken van de achterstelling van het Verbond in radio en televisie? En van de humanistisch g.v. in de krijgsmacht en de humanistische militaire tehuizen?

Hierin móet verandering komen. Eén middel om dat te bereiken is versterking van het Humanistisch Verbond naar ledental én werkracht. Opdat humanisten de plaats krijgen die hen toekomt.

Jan de Leede
(org. sekretaris H.V.)

Ons (staats-)klimaat: milder voor de een dan voor de ander

- 64,6% van de kiezers stemt niet-konfessioneel
- 35,5% van de lagere scholen is openbaar
- 23,6% van de bevolking geeft op bij de volkstelling: geen godsdienst
- 10,3% van de bevolking noemt zichzelf „humanist” (met een tendens naar
- 36,7%, vlg. Sociaal en Cultureel Rapport 1975)
- 19 % van de bevolking beschouwt zichzelf als „humanist” (NIPO 1977)
- 25 % van potentiële deelnemersgroep maakt gebruik van de humanistische geestelijke verzorging
- 27,4% van het aantal geestelijke verzorgers in gevangenissen is humanistisch
- 8,9% van het aantal geestelijke verzorgers voor militairen is humanistisch
- 6,7% van de radio-zendtijd voor geestelijke genootschappen is beschikbaar voor het H.V.
- 5,5% van de t.v.-zendtijd voor geestelijke genootschappen is beschikbaar voor het H.V.
- 5 % van alle openbare scholen biedt humanistisch vormingsonderwijs
- 5 % van alle zieken- en verpleeghuizen heeft humanistische geestelijke verzorging.
- 4 % van alle militaire tehuizen is humanistisch
- 2,5% van alle bejaardenhuizen is humanistisch

Zojuist verschenen:

Grondslagen van Humanisme

Goed nieuws voor allen die zich willen verdiepen in de gedachtenwereld van het moderne humanisme: vorige maand verscheen van de hand van de ere-voorzitter van het Verbond, prof. dr. J. P. van Praag, het boek „Grondslagen van Humanisme. Inleiding tot een humanistische levens- en denkwereld”. Na een inleiding onder de titel Vervreemding en Verantwoordelijkheid, eerst een hoofdstuk over de ontwikkeling van het humanistisch denken in de loop der eeuwen en een schets van de vormen waarin het humanisme zich de laatste eeuw heeft georganiseerd. Het tweede hoofdstuk is filosofisch van aard. De schrijver gaat hierin op zoek naar de uitgangspunten van de

humanistische leef- en denkwereld. In het derde hoofdstuk stelt hij de uitgangspunten van de humanistische levenspraktijk aan de orde: houding ten aanzien van politiek en maatschappij; democratie en recht; sociale rechtvaardigheid; maatschappijkritiek; samenleven en opvoeden. Het vierde hoofdstuk, dat de titel Broeders Hoeder draagt, gaat in op allerlei vormen van humanistisch begeleidingswerk. In zijn totaliteit beoogt dit boek de lezer aan te zetten tot nader overwegen en tot kritisch nadenken.

Dr. J. P. van Praag „Grondslagen van Humanisme, inleiding tot een humanistische leef- en denkwereld”. Omvang 264 pagina's. Prijs f 34,50. Verschenen bij uitgeverij Boom in Meppel

John Heartfield

grootmeester van de politieke fotomontage

Enige jaren geleden was een willekeurig groepje mensen bijeen. Er werd gesproken over de duitse bezetting van ons land. Toen het misdadige karakter van het nationaal-socialisme aan de orde kwam, zei een der aanwezigen, dat we in de jaren voor de oorlog bijzonder slecht waren voorgelicht. Wij wisten niet wat ons te wachten stond.

Fel heb ik daarop gereageerd. „U wist het waarschijnlijk niet,” zei ik, „omdat u zich in de dertiger jaren in slaap hebt laten sussen door de betiteling „gruwelpropaganda” waarmee de vele op waarheid berustende publikaties werden afgedaan. Wij waren echter wel degelijk gewaarschuwd, en hoe! De meedogenloze onderdrukking begon toen de Duitsers in 1940 onze grenzen overschreden. Nationaal-socialisme was voor mij, toen al niet anders dan misdaad en moord! Deze overtuiging bepaalde mijn gemotiveerd gedrag als militair in mobilisatie en oorlog en daarna tijdens de bezetting.”

Aan dit gesprek moest ik terugdenken, toen ik dezer dagen het indrukwekkende werk van de duitse revolutionaire kunstenaar John Heartfield weer eens uitvoerig bekeek. Heartfield wijdde zich aan de typografie, ontwierp décors en affiches, maar vooral de door hem gemaakte fotomontages zijn aangrijpend en onvergetelijk. Met deze fotomontages voerde hij een onverbiddelijke strijd tegen oorlog en nationaal-socialisme.

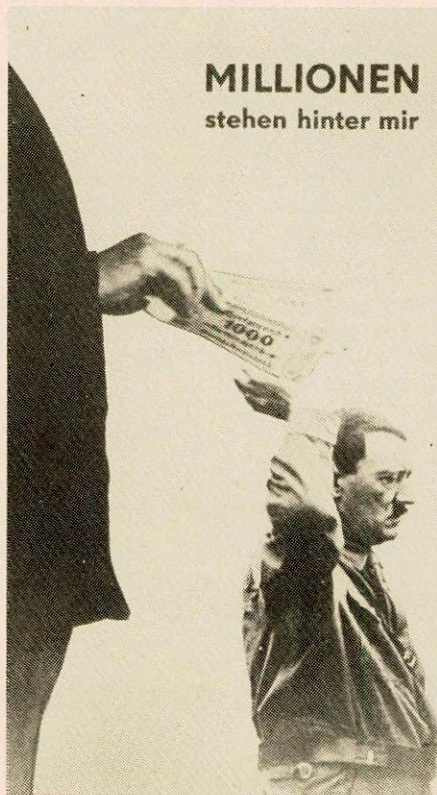
Jeugd

Op 19 juni van het jaar 1891 werd John Heartfield als Helmut Herzfeld in Berlijn geboren. Vader Franz kwam uit Düsseldorf en dichtte onder het pseudoniem Franz Held. Hij was socialist en schreef in de tijd van de Socialistenwet in de negentiger jaren ook proza en toneelstukken. Op een vergadering van stakers in de textielindustrie had hij zijn vrouw Alice Stolzenberg leren kennen, die tijdens deze bijeenkomst als spreekster optrad. Wegens godslastering werd Franz Held tot gevangenisstraf veroordeeld. Hij week met vrouw en kinderen uit naar Zwitserland. Als buitenlanders zonder middelen van bestaan, was het gezin daar niet welkom, zodat naar Oostenrijk werd vertrokken. Toen in de zomer van 1898 beide ouders stierven, werden de vier kinderen in pleeggezinnen opgenomen. Helmut komt naderhand in

een opvoedingsgesticht, omdat hij in Salzburg aan een scholierenopstand heeft deelgenomen. Een zorgeloze jeugd was hem niet beschoren.

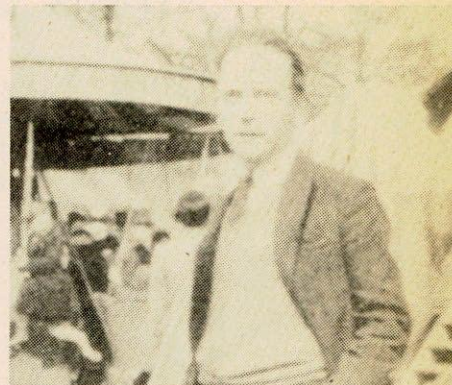
Kunstenaar

Als vijftienjarige jongeman trekt Helmut naar Wiesbaden voor een opleiding in de boekhandel. Zijn verlangen om kunstenaar te worden werd bevredigd toen hij gelegenheid kreeg om de Kunstnijverheidsschool in München te bezoeken. Zijn vorderingen waren uitstekend, want hij had talent. Het was in 1914, dat hij in een

„productieve woedeaanval” op het waanzinnige duitse chauvinisme (gepropageerd werd de groet: „Gott strafe England, er strafe es”) zijn naam verengelde in John Heartfield. Een verzoek tot legalisering van zijn pseudoniem werd door de keizerlijke autoriteiten afgewezen. Dan leert John Heartfield ook George Grosz, een vlijmscherp kritisch tekenaar kennen, die hij uitermate bewondert. (In een van de volgende nummers van Ego zullen wij iets over Grosz vertellen).

Met zijn broer Wieland richt John in 1917

John Heartfield als balling in Londen (1939)

De betekenis van de Hitlergroet. Miljoenen staan achter mij.

het Malik-verlag op, een onderneming, die zich ontwikkelt tot de belangrijkste duitse uitgeverij van radicale politieke literatuur. Voor diverse boeken van de Amerikaanse schrijver Upton Sinclair ontwerpt John Heartfield een reeks van voortreffelijke omslagen. Om enkele titels te noemen: Jimmy Higgins, De Wildernis, Samuel de zoekende, De martelaren van Boston, Petroleum en nog vele meer. Ook romans van Oskar Maria Graf, Kurt Tucholsky, Ilja Ehrenburg en vele anderen werden door hem van een voortreffelijk jasje voorzien. Het uit het Duits vertaalde „Hitler de veroveraar - De ontmaskering van een legende”, dat in 1933 bij de Arbeiderspers in Amsterdam verscheen had een omslag van Heartfield. Kurt Tucholsky zei eens: „Als ik Tucholsky niet was, dan zou ik een boekomslag in het Malik-Verlag willen zijn!”

Het in 1918 verschenen Berlijnse dada-manifest vormde een scherpe aanklacht tegen de burgerlijke traditionele opvattingen in het maatschappelijk leven van de kunst. De kollages van Heartfield en vele anderen zijn in die periode een weerspiegeling van de chaotische oorlogs- en revolutietijd.

Fotomontages

Na vele andere activiteiten gaat Heartfield zich in 1924 toeleggen op de fotomontage, een kunstvorm die hij in de loop der jaren door inhoud en perfectie ontwikkelt tot een nooit geëvenaard resultaat. Heartfield heeft van Hitler en zijn rotgezellen de meest aangrijpende prenten van de eeuw ontworpen.

alle prenten die duitse toestanden pretenderen weer te geven," aldus de gezant, „wordt gesuggereerd dat in het duitse rijk uitsluitend moord, martelingen en geweldplegingen aan de orde van de dag zijn." En dat waren natuurlijk allemaal leugens! Althans volgens „Botschafter" Dr. Koch! Gruwelpropaganda!

Na inlijving van het democratisch Tsjecho-Slowakije van president Dr. Edvars Beneš vlucht Heartfield in 1938 naar Londen, waar hem door de engelse regering een verblijfsvergunning wordt verstrekt. De tentoonstelling „One man was against Hitler" brengt zijn werk weer in het middelpunt van de belangstelling. Tot 1950 maakt hij bandontwerpen voor vele engelse uitgeverijen. Dan gaat hij naar het vasteland van Europa terug. Als kommunist verkiest hij de DDR en woont eerst in Leipzig en daarna in Oost-Berlijn.

In vele steden van Europa en van China wordt Heartfield's werk tentoongesteld en overal is de belangstelling zeer groot. Zijn gezondheid laat na twee hartinfarcten te wensen over.

In 1968 sterft op 76-jarige leeftijd in Berlijn John Heartfield, die op de wereld kwam als Helmut Herzfeld, een oeuvre nalatend, dat onsterfelijk is. Want zijn prenten zijn een onvergankelijk monument voor allen, die het nationaal-socialisme bestreden en een waarschuwing voor allen, die de wandaden van het duitse nationaal-socialisme alleen door overlevering bekend zijn.

Jan Kooijman

soldaten: kogelbiefstuk

In ballingschap

Met Pasen 1933 denkt Hitler Heartfield te kunnen grijpen. De SA valt zijn woning binnen, ternauwernood ontsnapt hij naar Praag en gaat daar weer aan het werk bij het Malik-Verlag en de Arbeiter Illustrierte Zeitung, die intussen ook naar de Tsjechische hoofdstad verhuisd zijn. In 1934 leidt een tentoonstelling bij kunsthandel Mánes in Praag, waar o.a. fotomontages van Heartfield tentoongesteld zijn, tot scherpe protesten van Hitler-Duitsland. De duitse gezant acht de betrekkingen tussen zijn land en Tsjechoslowakije in gevaar gebracht. „In

Afbeeldingen van zo'n indringende militaire kracht, dat ze niet met de personen en de gebeurtenissen verdwenen zijn. De geschiedenis heeft de voorstellingen niet kunnen aantasten, ze leven voort als waarachtige herinneringen aan een periode van moord en verrotting, die nooit en nooit meer mag terugkeren. En omdat te bereiken werkte Heartfield met niets anders dan lijm, schaar, teksten en foto's. Zijn heldere socialistische visie en zijn sterke overtuiging werden levende bestanddelen van het uiteindelijk resultaat.

Politiek en sport

Te bewijzen: politiek en sport hebben **niets** met elkaar te maken.

Bewijs: als je bijvoorbeeld voetballer bent, wordt je geacht voetbalwedstrijden te spelen. De ingrediënten daarvoor zijn een veld, een broekje, een shirt, een bal en, o ja, een aantal voetballers. Welnu dat alles heeft toch bepaald niets met politiek te maken. Ruud Krol stelt terecht, dat je nergens meer kunt sporten, als je voetbal wel als politiek gaat beschouwen. Ook in Nederland niet. „Op enkele kilometers kan immers een treinkaping plaatsvinden!“. Voor Ed de Noorlander waren in '68 een paar pijnlijke spieren terecht belangrijker dan de dode studenten buiten het stadion in Mexico. Quod erat demonstrandum (Wat bewezen moet worden)

Te bewijzen: sport en politiek hebben **alles** met elkaar te maken.

Bewijs: oké, een voetbalbroekje heeft op het eerste gezicht weinig met politiek te maken, hoewel zo'n broekje in een bepaald land wordt gemaakt, waar het wel eens helemaal niet pluis zou kunnen zijn. Als het kledingstuk daarentegen van nederlands fabrikaat is, dan is het weer de vraag of de betreffende firma wel voldoet aan bijvoorbeeld de wet op de ondernemingsraden, anders zul je je broekje toch werkelijk ergens anders moeten betrekken. Denk bovendien eens aan de werkloosheid in de textiel: het aankopen van een buitenlands broekje getuigt van onbetrokkenheid bij de eigen ekonomie, van blindheid zelfs voor de politieke implicaties van de aanschaf van een broekje.

Afgezien even van dat broekje: een voetballer heeft ook een veld nodig. Nu kan niet iedereen zo maar ergens een veld neerleggen. Stel, een paar liefhebbers in dorp X richten een voetbalklub op, ze willen dus ook een veld. Daartoe dient grond aangekocht te worden en waarop stuit je? Juist, de grondpolitiek. Mocht alles lukken, dan heb je toch altijd nog zo'n vierendertig vergunningen van de gemeente nodig: om een clubhuis van bepaalde afmetingen te bouwen, om het veld te laten passen in de planologie van de gemeente, om een afwateringssysteem te bouwen. Noem maar op. Eén en al politiek. Waarschijnlijk moet de gemeenteraad beslissen.

nodig hebt en die het hoofdbestanddeel van een wedstrijd vormen. Om hen gaat het natuurlijk. Ok liever: het gaat erom, hoe mensen zijn en denken. Je hebt voetballers, die kijken niet verder dan het veld lang is. Die kijken bijvoorbeeld ook niet naar hun werkomstandigheden of de structuur van hun bedrijf of de werkzaamheden van hun belangen – c.q. vakvereniging. Voor hun gaat het om het

balletje trappen en de verdiensten die daaruit voortvloeien. Dat het „randgebeuren“ wel degelijk van invloed kan zijn op hun spelkwaliteit, ontgaat ze in het algemeen. Het interesseert ze ook niet bijzonder, hoe hun kollega's functioneren, als die tenminste maar niet té veel meer verdienen. Een beetje dom natuurlijk in een teamsport. Dat individualisme, die on-solidariteit heb je

Voetballers

Maar nu het belangrijkste: die voetballers, die je voor de vereniging

bijvoorbeeld bij Feyenoord en Ajax (getuige Ruud Geels), veel minder bij PSV. Toeval dat de Eindhovenaren kampioen worden?

Eigenlijk is er voor voetballers dus ook al een praktische noodzaak om zich een beetje om het buitengebeuren te bekommeren. En dan hebben we het nog niet eens over het ideële, want dat schijnt vooral voor voetballers een pijnlijk punt te zijn. Natuurlijk, ieder mens is emotioneel meer betrokken bij wat hem zelf overkomt dan bij de besognes van een ander (hoewel zelfs op die regel uitzonderingen bestaan); wat dat betreft bestaat de belangstellingssfeer van mensen uit concentrische cirkels, waarvan de binnenste bij henzelf begint en de buitenste steeds vager worden. Je ziet het al aan de manier, waarop kranten, radio en tv nieuws brengen. Het ene medium spekuleert op die dicht bij huis liggende interessesfeer en maakt grote ophef van misdaden en andere kalamiteiten, die in de buurt geschieden, het andere medium probeert de aandacht bewust wat te verleggen naar verder afgelegen gebieden, waar absoluut veel verschrikkelijker dingen aan de hand zijn.

Argentinië

Zo'n gebied is bijvoorbeeld Argentinië. Een land, waar niet zo veel over vernomen wordt. Een paar jaar geleden werd er meer over bericht: over de duizenden politieke gevangenen (18.000 volgens Amnesty International, nergens zijn er meer), over de 30.000 verdwijningen (al weer volgens AI), over de marteling van gevangenen. Via sluipwegen komt nog wel eens wat nieuws naar buiten en daarom weten we ook, dat de situatie zeker niet minder ernstig is dan een paar jaar geleden. Frans van Schoonderwalt, sportverslaggever van de Volkskrant, bezocht Argentinië ver voor de wereldkampioenschappen. Van kollega-journalisten aldaar begreep hij, dat het leven voor niet-regeringsgezinden er de laatste tijd nog slechter op was geworden. Hij kreeg zijn informatie vooral van een medewerker aan de engelstalige Buenos Aires Herald. Kort daarna bleek ook die krant „om" te zijn. Niets werd meer gemeld over ontvoeringen en over misdaden van de regering-Videla. Het dagblad was als zo vele perskanalen monddood gemaakt. Van Schoonderwalt verbaasde zich erover, dat hij in de nederlandse kranten bij nalezing niets vond, van wat hij in Argentinië zelf had gehoord en gelezen. Maar dat was niet zo'n wonder. De buitenlandse persbureau's worden in Buenos Aires geduld voor zover het regime het toelaat.

Onwelgevallig schrijven wordt gestraft met uitzetting. In '76 werd de Volkskrant-korrespondent Jan van der Putten verbannen naar Venezuela. Het is bekend, welke maatregelen de argentinse junta genomen heeft om een zo gunstig mogelijk beeld van hun land

naar buiten te projekteren tijdens de wereldkampioenschappen. Voor vele miljoenen is een amerikaans publiciteitsbureau ingeschakeld, dat adviseerde om in ieder geval te zorgen, dat er voldoende meisjes van plezier voor de te verwachten journalisten klaar komen te staan. Het wereldkampioenschap moet op alle mogelijke manieren uitgebuit worden ter meerdere eer en glorie van Videla. En ... gebruikt worden om dissidenten op te sporen. Met behulp van een duitse computerfirma kan elke toeschouwer, die tijdens een van de wedstrijden boe tegen het regime roept, opgespoord worden. Zijn toegangsbewijs met pasfoto en vingerafdruk zit in de computer.

Wat te doen?

Wat moet je nu in hemelsnaam met zo'n kampioenschap? Het zou natuurlijk al heel wat zijn, als de KNVB-bonzen, die zich al enige jaren zitten te verlekken met het idee van zo'n verre warme trip, zich zouden onthouden van elke handeling, die uitgelegd zou kunnen worden als ondersteuning van Videla's bewind. Hetgeen dus zou betekenen, dat er tijdens de openingsceremonie geen Nederlanders te bekennen zijn; dat recepties e.d. door Nederlanders gemeden worden als de pest. En eigenlijk zou Nederland met rouwbanden moeten spelen en zou Hogewoning zich bij voortduring kritisch over Videla moeten uitlaten. Daar komt dus niets van terecht, want het gaat om de Poen en de Poenke, zoals Happel zei. Het lijkt er sterk op, dat een boycot het enige effectieve middel is om een brede discussie over Argentinië los te maken en om druk uit te oefenen op Videla. Als Nederland op 30 mei zou beslissen niet te gaan, zou het hele wereldkampioenschap zowat in de war geschopt worden, ook organisatorisch. Want Nederland is uiteindelijk één van de favorieten. Maar bovendien zou Argentinië nooit meer zo veel kritische publiciteit krijgen als dan. Bram en Freek zeggen terecht, dat het

argument „Moskou" thans niet zo veel ter zake doet, ook al wordt het door de PvdA en CPN aangehaald om niet direkt voor een boycot te pleiten. Ten eerste zien we wel verder, als de Olympische Spelen van '80 op komst zijn (desnoods richt Neerlands Hoop indien nodig, weer een aktiegroep op) en ten tweede is er toch wel enig verschil. Rusland is onze vijand (de rotterdamse haven moet zelfs versterkt worden gezien een mogelijke russische inval) en in dat ouderwetse idee is een nieuwe, misschien andere standpuntbepaling geboden dan ten aanzien van „bondgenoot" Argentinië. Moet je met je vijand om één sportveld gaan zitten? (Misschien wel, misschien werkt dat mee aan de „ontspanning").

Een zeer voornaam argument van Bram en Freek is: waarom Chili niet en Argentinië wel? Van de gebeurtenissen in Chili zijn de meeste mensen op de hoogte. Argentinië weet, zeker de laatste tijd, de informatiestroom in te dammen, maar de situatie voor „andersdenkenden" is daar minstens even gruwelijk. Bovendien: als twee dagen voor de wereldkampioenschappen bekend zou worden, dat vijf spelers van het argentinse elftal vanwege hun sympathie voor de Monteneros voor een vuurpeloton de dood gevonden hadden, dan zou zelfs de Oranje-selektie door twijfel bevangen worden. Als die vijf goede bekenden van de nederlandse elftal spelers zouden zijn, dan zou die twijfel nog groter zijn. Als één van die vijf de zwager van Ruud Krol zou zijn, dan zou zelfs Ruud Krol niet gaan. Q.E.D. Wat bewezen moest worden.

Hans van Wissen

oorlog=voetbal

Sociale verdediging:

onzin of geen onzin?

De bewapening is nog nooit zo hoog opgevoerd als in deze tijd. Met de aanwezige kernwapens kunnen de supermogendheden niet alleen elkaar vernietigen of zelfs het leven op de hele aarde aantasten, maar zij hebben zoveel atoomwapens dat zij dit vele malen zouden kunnen doen. Alsof éénmaal niet voldoende is.

Het is begrijpelijk dat tegen dit alles bezwaren zijn gerezen. Maar wat zou je kunnen doen? Elke verdediging met wapens heeft alleen zin, als je minstens zo sterk bent als de tegenpartij. Dus moet je de beste en krachtigste wapens hebben. Dat leidt tot een atoombewapening. De enige manier kan zijn het principeel afzien van het gebruik van geweld.

Betekent dit dat je je dan maar moet overgeven aan iedereen die wel over wapens beschikt? Dat zou een premie zijn op wapenbezit en geweldsgebruik. Sommigen menen evenwel een oplossing te hebben gevonden in een geweldloze vorm van verdediging: de sociale verdediging.

Principe en methode

Bij de sociale verdediging is het doel om door geweldloze methoden een vijand het nutteloze van een bezetting te doen inzien. Door een grondig voorbereide combinatie van geweldloze acties zou een indrukwekkende machtsontplooiing mogelijk zijn, die een bezettende macht op den duur in het geweten zal treffen. De methoden die worden aanbevolen zijn enerzijds de konfrontatie, en anderzijds de verbroedering. Konfrontatie door weigeringsakties, stakingen blokkades, stiptheidsakties, overbelasting, hongerstakingen, obstructie, bezetting van bedrijven, het vormen van een parallelle regering, demonstraties, protestmarsen, voorlichtingscampagnes, enz. Konfrontatie is gericht tegen het systeem van de bezetter en tegen de tegenstander als funktionaris, niet tegen de individuele persoon. Tegen de individuele bezetter moet worden gestreefd naar verbroedering en naar vriendschap, hetgeen nog geen kollaboratie behoeft te betekenen. Deze tegemoetkomende en menselijke benadering moet bij de bezetter een innerlijk konflikt veroorzaken en hem tot nadenken stemmen.

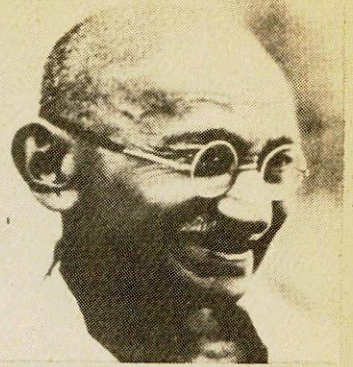
Utopie?

Deze methode geeft natuurlijk aanleiding tot kritiek: de welhaast onmogelijk toe te passen combinatie van fel aktievoeren en

de vriendelijkheid van een broederlijke benadering ondanks het vele leed en de grote aantallen slachtoffers die het gevolg zijn van de georganiseerde konfrontatiemethoden. Ook kan sterk worden getwijfeld aan de invloed die dit alles heeft op „het geweten” van een bezetter die vanuit een verre hoofdstad wordt geleid. Er zijn nog allerlei andere bezwaren aan te voeren, o.a. het bezwaar dat dit systeem volgens sommigen alleen zin zou hebben als vrijwel iedereen eraan mee zou meedoen, hetgeen alleen het geval zou zijn als de maatschappij die we willen verdedigen een rechtvaardige maatschappij is. Er zou een ingrijpende structurele verandering van onze samenleving plaats moeten vinden zodat iedereen zich betrokken zou voelen bij de verdediging van deze samenleving, anders zou sociale verdediging een utopie zijn (volgens de aanhangers van deze laatste zienswijze). Het komt mij echter voor dat ook de maatschappijvormers uitgaan van een utopie, namelijk dat bij een harde bezetter die ruwe en wrede onderdrukingsmethoden toepast, de mensen zich toch massaal en geweldloos zullen blijven verzetten.

Toch geen onzin

Toch is de kern van het idee van de sociale verdediging m.i. geen onzin. We moeten echter de waarde van de geweldloosheid zoeken in een ander vlak. De verdedigingsmethodieken die worden aanbevolen door de voorstanders van sociale verdediging zijn weinig realistisch en steunen op dubieuze theoretische aannamen. Zij gaan uit van een mensbeeld dat in werkelijkheid niet bestaat en ook niet zal bestaan als de maatschappijstructuur wordt veranderd. Waarom is het idee van de geweldloosheid dan geen onzin? Omdat het uitgangspunt is: het streven naar een betere wereld, naar overleg en vrede, naar een gelukkiger samenleving. Niet naar machtspolitiek, naar het verzamelen van kracht en wapens, naar militair denken, nationalisme en internationale konfrontatie. Als zodanig is het streven naar geweldloosheid te vergelijken met het streven naar algehele ontwapening, naar een wereldregering, naar vrede en naar oplossing van konflikten door overleg. Dat zijn toch normale dingen waarnaar we streven en die een denkrichting aangeven in een wereld waarin bewapening, oorlog, nationalisme e.d. volop aanwezig zijn?

1978, JAAR VAN GANDHI

Op 30 januari jl. was het 30 jaar geleden dat de indische leider Mahatma Gandhi, voorloper van geweldloosheid, werd vermoord. De Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid heeft 1978 uitgeroepen tot herdenkingsjaar. Er werden voor dit doel 6 brochures samengesteld o.a. over de persoon Gandhi, zijn gedachten over geweldloosheid en decentralisatie. Kosten: f 6,— per stuk van 6 voor f 35,—.

Geweldloosheid

„Geweldloosheid als alternatief voor geweld” staat centraal in drie boekjes die door de stichting zijn uitgegeven. De uitgaven zijn: „Bijdragen over Afrika en geweldloosheid” door dr. Hans Feddema (over personen, groepen en landen in Afrika die meer of minder aansluiten bij de traditie van Luthuli). f 4,—; „Gandhi en de twee wereldoorlogen” door Wim Robben, f 2,50; en „Geweldloze bestrijding van het imperialisme” door Hiskia Coumou en Hans van der Broek, f 4,—. De boekjes zijn te bestellen bij de Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid, Postbus 137, Zwolle, giro 2238142.

Konklusie

Mijn konklusie is, dat enerzijds de realiteit ons noodzaakt om ons zo nodig met wapens te verdedigen, maar dat we anderzijds steeds het oog gericht moeten blijven houden op verbetering van de onderlinge verhoudingen, op vermindering van het geweldgebruik, op het intensiveren van het overleg tussen kontrasterende partijen. Kortom, de sociale verdediging drukt een streven uit, maar vormt op zichzelf geen praktische mogelijkheid. Een streven dat politiek niet direct in de hoek van de uiterst linkse groeperingen moet worden geplaatst, doch een streven dat een normale denkrichting behoort te zijn in Nederland. Zeker in humanistische kringen.

Karel Bloema

Tegen de neutronenbom

(ingezonden stuk)

Dit ingezonden stuk van Dik v/d Broek (15e Afd. Lilua Bbat.) werd ook afgedrukt in „De kleine Willem“, nr. 49, krant van de Willem de Zwijgerkazerne in Wezep. De bijbehorende tekening is van Jos Looise.

Voor een duidelijk (afwijzend) humanistisch standpunt over de neutronenbom verwijzen wij u naar de pagina's 2 en 3 van het EGO-nummer van oktober 1977.

Redaktie

Zelden is er over een wapen zoveel geschreven en gediskussieerd als over de neutronenbom. Dat wekt toch wel enige verbazing, want al jaar en dag liggen — over de gehele aardbol verspreid — allesvernietigende atoombomben opgeslagen. De N-bom heeft echter een beperkte werking, dat wil zeggen veroorzaakt relatief weinig schade en heeft een vrij korte stralingsperiode van ± 24 uur. Om deze reden wordt de N-bom wel een humaan wapen genoemd. Immers je treft allen de mensen, die je wilt uitschakelen, zo wordt beweerd. Juist uit het cynische feit dat de gebouwen „ongedeerd“ blijven en mensen „met de grond gelijk gemaakt“ worden, valt mijns inziens de spontane verontwaardiging over dit wapen te verklaren. Want voor wie is de neutronenbom eigenlijk humaan? Juist, voor de gebouwen Zeker niet voor de mensen, zoals mag blijken uit een artikel in het NRC Handelsblad van 4 september 1977, van de hand van twee professoren in de radiobiologie, dat is verschenen onder kop „Neutronenbom doodt minder snel dan militairen geweren“.

Ik citeer nu: „ dat in een gebied dat 16 maal groter is dan het directe doelgebied alle mensen binnen enkele weken een afschuwelijke dood sterven, door braken, niet te genezen diarree, en door infecties en bloedingen als gevolg van een verminderde weerstand — (vdb), militairen zowel als burgers. Dit is in flagrante tegenspraak met officiële uitlatingen, die suggereren dat de neutronenbom veel minder „onbedoelde“ slachtoffers maakt dan conventionele kernwapens. De nog veel grotere aantallen mensen, die op een nog grotere afstand een niet odelijke dosis ontvangen, zullen de rest van hun leven een sterk verhoogde kans p het ontstaan van kanker hebben.”

Maar er is meer tegen de neutronenbom aan te voeren. Zo kunnen we er zonder meer vanuit gaan dat de Warschaupactlanden over een groter aantal pantsereenheden beschikt dan de Navo. Hieruit volgt dat bij een onverhoopte konventionele oorlog de Navo-landen gedoemd zijn het onderspit te delven. Willen wij ons dan toch blijven verdedigen, dan is inzet van kernwapens onontkoombaar. Toch zal de Amerikaanse president, die in zo'n geval beslist, zich nog wel eens achter de oren krabben, alvorens hij overgaat tot het inzetten van atoomwapens; immers de gevolgen zijn

ernstige aanslag betekenen op de besprekingen, die links en rechts in de wereld gehouden worden, om tot beperking van kernwapens te komen alsmede die van de troepenvermindering. Een en ander zal de ontspanning niet ten goede komen. Bovendien zal Oost-Europa niet stil blijven zitten, zodat dan een verdere eskalatie van de wapenwedloop te verwachten valt.

Waarom is dit stuk, dat niet veel nieuws bevat, geschreven? Welnu, als er ergens over de invoering van de neutronenbom gediskussieerd moet worden, dan is het wel binnen het leger. Een dergelijke discussie kan tot een principiële stellingname, althans kritische houding ten opzichte van kernwapens in het algemeen, leiden. Gelukkig bestaat er al enige beweging in deze richting, waarbij ik denk aan generaal Von Meyenfelt, gouverneur van de K.M.A. Ter afsluiting moet nog gewezen worden op een zaak, die bij al het bovenstaande in het niet valt, maar die niettemin vermelding verdient. Mochten er ooit in Nederland neutronenbomben

te absoluut. De N-bom zou hier een prachtige tussenoplossing bieden. En dat nu is het grote gevaar van het wapen. De neutronenbom verlaagt de atoomdrempel. Weliswaar wordt niet alles platgegooid, maar je gooit wel een kernwapen dat tot het gebruik van gewone atoombomben zal leiden.

opgeslagen worden, dan zullen deze zwaar bewaakt moeten worden. Wie daar voor op zullen draaien, weten de lezers maar al te goed.

Dik v/d Broek

Waar komen de kernwapens tijdens een oorlog naar beneden? Je mag aannemen dat de Navo deze bommen pas zal gebruiken als een konventionele nederlaag onafwendbaar is, met andere woorden als de oostbloklanden West-Europa diep zijn binnengedrongen. Dit betekent dat de kernwapens op West-Duitsland of zelfs op Nederland gegooid zullen worden. Voorwaar geen prettige gedachte.

Tot nog toe ben ik van het ergste uitgegaan, namelijk een feitelijk gebruik van de neutronenbom. De productie en verspreiding van deze bom zou een

*diskussie neutronenbom:
eind in zicht*

Het einde van de rockjazz

Verandering bij Miles Davis

In 1969 gebeurde het. Trompettist Miles Davis had sinds het eind van de jaren veertig bijna steeds voorop gelopen in de jazz-ontwikkeling, maar vanaf 1965 was hij zich langzamerhand gaan realiseren dat hij zijn greep dreigde te verliezen. Aan de ene kant had een nieuwe generatie jazzvernieuwers de kop op gestoken, die Miles' voorzichtige experimenten met toonreeksen en ongebruikelijke maatsoorten zonder omwegen terzijde schoof. Musici als Albert Ayler, Cecil Taylor en Ornette Coleman toonden een durf en een vrijheidsdrang, die weliswaar bij het grote publiek bitter weinig succes oogstte, maar die in artistiek opzicht de prestaties van het Davis-kwintet verre overschaduwden. Tegelijk moest Miles tot zijn schrik ondervinden dat de verkoop van zijn platen onrustbarend terugliep. Er moest dus iets gebeuren, maar wat? Het zal wel nooit helemaal duidelijk worden welke krachten in die jaren op de trompettist hebben ingewerkt, maar de veronderstelling is gewettigd dat zowel Miles' eigen geldingsdrang als de commerciële pressie van Clive Davis, toenmalig directeur van de platenmaatschappij CBS, een belangrijke rol heeft gespeeld.

Invloed CBS-directeur

In een berucht interview met het blad *Down Beat* bond Clive Davis er weinig doekjes om, dat hij Miles ongezoeten de wacht had aangezegd: „Ik drong er bij hem op aan dat hij moest veranderen en zijn publiek moest verbreden. Volgens mij speelde hij alleen voor een klein publiek in kleine jazzclubs en om platen te verkopen moet je het van mond-tot-mond-reclame hebben. Miles werd eerst woedend en zei dat hij bij ons weg wilde omdat hij er niet voor voelde om in tenten als de (rockclub) Fillmore te spelen. Maar dat was een kortstondige emotionele explosie, typisch Miles. Daarna belde hij me op en zei dat hij bereid was om die kant op te gaan. En dat heeft voor iedereen fantastisch uitgekakt: voor hem, voor ons, voor het publiek en voor de muziek.”

Vermenging jazz met rock

Het resultaat van die welbewuste beleidsombuiging was een serie platen waarop het jazz-idiom steeds meer werd vermengd met elementen uit de rockmuziek, zowel qua ritmische opvatting als wat betreft het gebruik van

elektrische instrumenten (eerst piano en gitaar, later ook bas). In 1969 werd die politiek beloond: met het dubbelalbum *Bitches Brew* brak Miles door naar een nieuw publiek van honderdduizenden jongeren.

Zelden heeft één plaat zulke kolossale reperkussies gehad voor een hele generatie muzikanten. Miles zelf ging uiteraard energiek voort op deze financieel hoogst lukratieve weg, maar hij was lang niet de enige. Vanuit zijn groep wisten musici als Herbie Hancock, Chick Corea en Joe Zawinul (piano), Wayne Shorter (sax), John McLaughlin (gitaar) en Billy Cobham en Tony Williams (drums) ieder op hun eigen manier fortune te verdienen met een mengsel van rock en jazz. En daarnaast sloten ook mensen als Freddie Hubbard (trompet), Jean-Luc Ponty (viool), Larry Coryell

(gitaar) en Alphonse Mouzon (drums) zich ijlings aan bij de nieuwe trend.

Slechts van korte duur

In augustus '76 schreef ik met pijn in het hart in EGO dat de rockjazz een blijvend onderdeel van de Amerikaanse muziek-scene was geworden, hoeveel muzikale bezwaren ik persoonlijk ook tegen dit genre mocht hebben. Achteraf gezien ben ik toen waarschijnlijk iets te pessimistisch geweest. Want vooral het afgelopen jaar is duidelijk geworden, dat enerzijds het publiek raakt uitgekeken op de rock-jazz, terwijl tegelijk in New York een nieuwe generatie avantgardisten laat horen dat de mogelijkheden voor vruchtbare jazzvernieuwing nog lang niet zijn uitgeput.

Het is een veelzeggend teken dat kopstukken uit de rockjazz zich de laatste tijd weer nadrukkelijk presenteren als *jazzmusici*, zonder elektrische hulpstukken. Hoe Miles zelf zich opstelt is vooralsnog duister. Geweld door gezondheidsproblemen heeft hij zich al een jaar of twee niet meer in de concertzaal of de platenstudio vertoond. Maar dit voorjaar maakten Herbie Hancock en Chick Corea als *akoestisch* piano-duo een Europese tournee, en vorige zomer trokken Freddie Hubbard, Wayne Shorter, Herbie Hancock, Ron Carter en Tony Williams als het stekkerloze *V.S.O.P. Quintet* met groot succes door Amerika. Opnamen van die concert-trip werden kortgeleden uitgebracht op de dubbel-elpee *V.S.O.P.* (CBS 88273).

Terug naar stekkerloze jazz

Het beluisteren van dit album is een kurieuze ervaring. In feite is de groep een rekonstruktie van het Miles Davis kwintet van 1964-65, waarbij alleen de leider noodgedwongen is vervangen door Freddie Hubbard. Ook de muziek sluit rechtstreeks aan bij het idoom dat Davis beoefende vlak voor hij zich op het elektrische pad begaf.

De technische capaciteiten van het vijftal lijken tijdens hun rockjazz-jaren niet te zijn aangetast: in puur instrumentaal opzicht is het vakwerk van het hoogste kaliber. Dat betekent echter niet dat er ook boeiende jazz wordt vertolkt. De saxofoonsoli van Shorter zijn vaak net zo vaal als destijds bij Miles, Hubbard heeft nog steeds de neiging om gebrek aan ideeën te compenseren met technische hoogstandjes van twijfelachtige smaak, en alleen de ritmesektie laat af en toe iets horen dat op geïnspireerd musiceren lijkt.

Aan het eind van vier plaatkanten blijf je met een vaag vermoeden zitten:

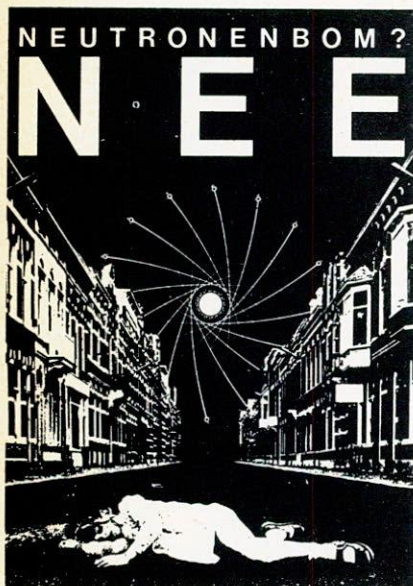
misschien was de vlucht in de rockjazz destijds niet alleen een commerciële manoeuvre, maar ook een artistieke noodsporg van music die geen perspectief meer zagen in de neo-bop en die terugschrokken voor de vrijheid van de echte avant-garde.

Bert Vuijsj

BOEKEN & BROCHURES

Neutronenbom

In het kader van de actie „Stop de neutronenbom” heeft de studentenvakbond een affiche uitgegeven die aan duidelijkheid niets te wensen overlaat. Deze affiche is te verkrijgen voor f 3,50 (incl. verzendkosten) via giro 3887975 t.n.v. J. Balvers, Enschede.

Fascisme

Samen met de Anne Frank Stichting heeft de Protestantse Stichting tot Bevordering van het Bibliotheekwezen en de Lectuurvoorlichting een bijzonder cahier gemaakt in de reeks „Actuele Informatie”. Cahier nr. 28 is getiteld „Fascisme, neofascisme en rechts-extremisme in West-Europa”. In het, zeer leesbare, boekje wordt het fascisme tussen de wereldoorlogen en in de Tweede Wereldoorlog behandeld. Daarnaast wordt ingegaan op nieuwe verschijningsvormen als het neofascisme en het rechts-extremisme van dit moment (o.a. in Nederland). Het boekje kost f 4,50. Besteladres: Prot. Stichting Bibliotheekwezen, Parkweg 20 A, Voorburg.

Zuid-Afrika

De Boy-cot Outspan-Aktie (BOA) heeft een boekje uitgegeven over de rol van de zwarte arbeiders in het groeiende verzet in Zuid-Afrika en de ontwikkeling van de zwarte vakbonden. Het boekje is getiteld „Opstand der rechtelozen, arbeiders onder apartheid” en eindigt met een analyse van het belang van de

opstand in Soweto, vooral voor de zwarte arbeiders. Prijs f 4,— (exklusief verzendkosten). Besteladres: BOA, Pasteurstraat 26 te Leiden.

Militair-industrieel kompleks

Onder de naam „Cahiers van de politieke en sociale wetenschappen” is de subfakulteit der Algemene Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam een publikatie-reeks begonnen. De start is veelbelovend. Het eerste nummer handelt over defensie en bevat artikelen van Duco Hellema (kanttekeningen bij de theorie van het militair industrieel kompleks) en C. van der Eijk (opvattingen over defensie in het nederlandse massapubliek). Dit eerste nummer is voor f 3,— te verkrijgen door storting op postgironummer 13500 van de gemeentegiro Amsterdam, ten gunste van rekeningnummer U 2350 t.n.v. Cahiers FSW-A/Universiteit van Amsterdam, Herengracht 526.

Stripverhaal over Marx

Voor velen is de theorie van Marx moeilijk toegankelijk. Daarom een plezierige zaak dat de mexicaanse tekenaar-schrijver Rius (pseudoniem van Eduardo del Rio) zich door de verzamelde werken van Karl Marx heeft heen geworsteld met als resultaat een zeer onderhoudend stripboek getiteld „Marx? nooit van gehoord!”. In dit boek komen o.a. aan de orde de grondslagen van de marxistische filosofie, zijn economische leer, het historisch materialisme, socialisme, kapitaal, meerwaarde, klassenstrijd en een beknopte biografie van Marx. Dit alles door Rius in een aangename en licht verteerbare vorm gegoten dus voor beginnende Marx-lezers een buitenkansje.

Het is een belgische uitgave en wordt verspreid in Nederland door Kritak-fonds Nederland, Postbus 636, Amersfoort (tel: 033-11523) Prijs f 10,90.

Klaar is Kees

Er is een nieuwe brochure verschenen onder de titel „Klaar is Kees, maar hoe zit het nou met Marie?”. Deze brochure gaat over de gevoelens van de vrouw tijdens haar orgasme. De brochure is samengesteld door een aantal vrouwen, werkzaam (geweest) bij de informatie- en documentatiegroep van de NVSH. Aan het slot worden een aantal fabeltjes over het orgasme van de vrouw

doorgeprikt. Ieder die geïnteresseerd is in deze brochure kan deze bestellen door f 2,50 over te maken op gironummer 1505030 t.n.v. NVSH-dokumentatiecentrum, Postbus 64, Den Haag, onder vermelding van de titel.

DDR

Het twaalfde deel in de serie „Landenschriften” van Amnesty International gaat over „De schending van de mensenrechten in de DDR”, Oost-Duitsland dus. In tien korte hoofdstukken geeft Amnesty informatie over wetgeving, procesvoering, gevangenschap, vrijlating, doodstraf, dienstweigering, onvrijheid van godsdienst, gedwongen adoptie van kinderen van politieke gevangenen en de zgn. Freikauf van politieke gevangenen naar het buitenland. Het DDR-Landenschrift is te bestellen bij Amnesty International, 3e Hugo de Grootstraat 7, Amsterdam. Prijs f 1,—

Latijns-Amerika

Solidaridad, de interkerkelijke actie voor Latijns-Amerika, heeft een nieuwe brochure uitgegeven, waarin een groot aantal Latijns-Amerikanen vertellen over de wanorde op hun kontinent, de ongelijkheid tussen rijk en arm, de manieren van onderdrukking en de praktijken van politie en justitie tegenover de politieke gevangenen. De brochure „Die lijden om gerechtigheid” is geen vrolijke lektuur, maar wel waard om gelezen te worden. Prijs f 3,—. Bestellen bij: Solidaridad, Laan van Meerdervoort 148, Den Haag.

Wim Heij

bevel voeren: orders
vreten

